

GÖÇMEN VE MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE OKULDA YAPILAN ORYANTASYON ÇALIŞMALARININ ROLÜ*

Döndü Nur TEMİZ**

ÖZET

Mülteci; ülkesinde dini, sosyal konumu, ırkı, siyasal düşüncesi veya milli kimliği nedeniyle kendisini veya ailesinin tahakküm altında olduğunu hissederek veya düşünerek devletine olan güvenini kaybeden, kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağı düşüncesi ile ülkesini terk edip, başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından kabul edilen kişidir. Göçmen ise; mülteci tanımında bulunan nedenlerin dışında, çoğu zaman ekonomik gerekçelerle, ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye, o ülke yetkililerinin bilgi ve izni dâhilinde yerleşen kişidir. Göçmen ve mülteciler tarafından gerçekleştirilen göç olayları farklı kültürlerle sahip olan insanların bir arada yaşama zorunluluğu ile sonuçlanmıştır. Bu durum ise bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan en mühim problemlerden biri de eğitimidir. Eğitimde ise en temel problem mülteci ve göçmenlerin ana dilinin Türkçe olmamasıdır. Bu sebeple bu problemler arasından Türkçe öğretimi daha önemli problem olarak kendini göstermiştir. Yabancı öğrencilere Türkçe öğretimi için Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve farklı kurumlar kurslar düzenlemektedir. Ancak göçmenler ve mülteciler yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde birçok sorunla karşılaşmışlardır. Bu sorunlardan bazıları çözülsede Türkçe öğrenmede eksiklik devam etmektedir. Çalışmamızda göçmen ve mülteci öğrencilere Türkçe öğretiminde okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının ve okul içi- okul dışı sosyal etkinlik faaliyetlerinin rolü üzerinde durulacaktır. Bu çalışma, 2019-2020 eğitim- öğretim yılında Düzce ilinde mülteci, göçmen ve Türk öğrencilerin beraber eğitim gördüğü iki tane devlet okulunda yürütülmüştür. Bu nitel çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu eğitim kurumlarında görev yapan ve sınıflarında göçmen veya mülteci öğrenci bulunan 6 öğretmen ile yine bu okullarda eğitim gören 9 mülteci ve 3 göçmen öğrenci ile görüşülmüştür. Verileri analiz etmek için betimsel çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda liselerde eğitim gören göçmen ve mülteci öğrencilerin okula adapte olmaları için yapılan oryantasyon çalışmalarının ve liselerde organize edilen sosyal etkinlik faaliyetlerinde göçmen ve mülteci öğrencilere daha fazla yer verilmesinin, bu öğrencilerin Türkçe öğrenmelerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmadan yola çıkarak sayıları Türkiye’de her geçen gün artan göçmen ve mültecilere yönelik okul oryantasyon çalışmalarının ihmal edilmemesi ve yapılan sosyal faaliyetlerin sayısının artması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, göçmen, mülteci, okul oryantasyon çalışmaları, sosyal etkinlik.

* İstanbul Aydın Üniversitesi, II. Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

** Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, nurcaliskantemiz@gmail.com

**THE ROLE OF ORIENTATION AT SCHOOL İN TEACHING TURKISH TO MIGRANT AND REFUGEE
STUDENTS**

Döndü Nur TEMİZ

ABSTRACT

Refugee; he is a person who loses his trust in his own state by feeling pressured due to his religion, social position, race, political thought or national identity in his country, who leaves his country with the thought that his own state will not be impartial to him, and requests asylum in another country and this request is accepted by that country. If immigrant; apart from the reasons included in the definition of a refugee, it is a person who voluntarily left his country and settled in another country with the knowledge and permission of the authorities of that country, mostly for economic reasons. As a result of the migration events of immigrants and refugees, the necessity of people from different cultures to live together has caused some problems. One of the most important problems that arise is education. In education, the primary problem is that the mother tongue of refugees and immigrants is not Turkish. For this reason, Turkish instruction has gained priority among these problems. Various institutions organize courses for teaching Turkish. However, immigrants and refugees faced many problems in learning Turkish as a foreign language. In our study, the role of school social activities in teaching Turkish to immigrant and refugee students will be emphasized. This study was conducted in the 2019-2020 academic year in two public schools in Düzce, where refugee, immigrant and Turkish students study together. In this qualitative study, a semi-structured interview form was used. Interviews were made with 6 teachers who work in these educational institutions and have immigrant or refugee students in their classes, 9 refugees and 3 immigrant students who are also educated in these schools. Descriptive analysis method was used to analyze the data. As a result of the analysis, it was revealed that the orientation studies conducted for the adaptation of immigrant and refugee students studying in high schools to the school and giving more place to migrant and refugee students in social activities organized in high schools had a positive effect on these students learning Turkish. Based on this study, it is said that the ever increasing number of migrants in Turkey and the neglect of school work orientation for refugees and should be made to increase the number of social activities.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, immigrants, refugees, school orientation studies, social activity.

Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü

1.1. Problem Durumu

Çok eski zamanlardan günümüze kadar doğal veya doğal olmayan felaketler, güvenlik tehditleri gibi çeşitli nedenlerle insanlar başka ülkelere göç etmek durumunda kalmışlardır. Göç tanımıyla ilgili birçok tanım yapılsa da genel olarak göç; coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik boyutlarıyla toplumsal yapının dokusunu değiştiren yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004: 23). "İnsanoğlunun, varoluşundan bugüne kadar istemli ya da istemsiz bir şekilde coğrafyalar arasında sürekli hareket veya göç halinde olmasının en büyük sebebi aslında kargaşadır." (Akkaya, 2013: 180) "Kargaşanın en önemli sebebi ise bir ülkenin doğru ya da yanlış, kasıtlı ya da kasıtsız kaderini belirleme isteği olan iç savaştır. İç savaşlar neticesinde birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Kişisel sorunların yanı sıra özellikle kitlesel sorunlar sadece o ülke ve vatandaşlarını değil yakın coğrafyadaki tüm ülkeleri ve vatandaşlarını çeşitli yönlerden etkilemektedir." (Taşkaya ve Ersoy, 2018: 135) Bu sorunlardan bazıları beslenme, eğitim durumu, barınma, salgın hastalıklar, geleneksel nedenler ve kendilerini güvende hissetmeme gibi sorunlardır. Ancak, kitlesel sorunların en başında gelen sorun savaşlardır ve bu savaşlar ülke insanını göç etmek durumunda bırakmaktadır (Tunç, 2015: 13). Ekonomik, toplumsal ve siyasi gibi çeşitli sebepler sonucunda göçler oluşmakta ve insanlar göçmen ya da mülteci sıfatıyla başka ülkelere gitmektedirler. İçinde bulunduğumuz yüzyılda ve yakın coğrafyamızda yaşanan iç savaşlar ve siyasi değişimler sonucunda kitlesel göçler tetiklenmiş ve insanlar başka ülkelere göçmen olarak sığınmak zorunda kalmıştır (Lordoğlu, 2015). Lakin göç kavramını sadece yer değiştirme hareketiyle adlandırmak yanlış olur. Çünkü göç aynı zamanda, insanların yaşam kalitesini yükseltmek hayaliyle yaşadıkları yerlerden başka ülkelere giderek orada kalıcı veya geçici yerleşmeler olarak da tanımlanabilir (Taşkaya ve Ersoy, 2018: 135).

Göçmen ve mülteci olarak kendi ülkelerinden başka bir ülkeye giden bu insanların aslında en önemli sorunları fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaktır. Daha sonraki en başat problemi ise göç ettikleri ülkenin dilini, o ülkenin gelenek-göreneklerini, değerlerini, kurallarını öğrenerek o topluma uyum sağlamaktır. O toplumun kültürünü öğrenerek ona uyum sağlama süreci hiç de kolay bir süreç değildir. Kültür kavramı için çok fazla tanım yapılmışsa da genel olarak kültür; "Toplumun tamamının yaşantıları ve değerleriyle ilgilidir. Toplum olarak olayları algılayışımız olaylar karşısında gösterdiğimiz reaksiyonlar, duygu, düşünce, tutum ve değerlerimiz, inancımız, ekonomimiz, tarihimiz, dilimiz gibi toplumsal yapıyı oluşturan öğelerin şekillenmesine yardımcı olan ve tüm bunların kendisi olan kavramdır (Talas, 2005: 174)." Kültürü meydana getiren en önemli unsur ise dildir (Okur, 2013, s. 15). Göçmenler göç ettikleri ülkeye uyum sağlamak istiyorlarsa bunun için ilk öncelik o ülkenin dilini öğrenmeleridir. Ancak göçmenler ve mülteciler yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde birçok sorunla karşılaşmışlardır. Bu sorunlardan bazıları çözülsün de Türkçe öğrenmede eksiklik devam etmektedir. Yabancılarla Türkçe öğretimi için MEB, üniversiteler ve türlü kurumlar kurslar açmıştır. Göçmen ve mülteci öğrenciler bu kurslarda Türkçe öğrendikten sonra kendi denkliklerindeki bir resmi eğitim kurumunda eğitim görmektedirler. Ancak bu öğrencilerin resmi eğitim kurumlarına geldiklerinde Türkçeyi tam anlamıyla öğrenemedikleri ya da öğrendiklerini pratik yapamadıklarından dolayı unuttukları görülmüştür.

Çalışmamızda göçmen ve mülteci öğrencilere Türkçe öğretiminde okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının ve okul içi- okul dışı sosyal etkinlik faaliyetlerinin olumlu rolü üzerinde durulacaktır. "Okullarda yapılan oryantasyon çalışmalarının ve okul içi- okul dışı sosyal etkinlik faaliyetlerinin mülteci ve göçmen öğrencilerin okula ve içinde buldukları ülkeye uyumunu kolaylaştırarak onların Türkçe öğrenmesinde ne derece etkilidir?" sorusuna yanıt arayacağız.

1.2. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde yaşayan göçmen ve mülteci öğrencilerin Türkçe öğretimi ile ilgili alanyazına baktığımızda pek çok çalışma görülmektedir. Ancak bunlar içinde ampirik ağırlıklı çalışmaları azdır. Aynı zamanda okullarda göçmen ve mülteci öğrencilerin eğitim-öğretimi konusunda en önemli etkiye sahip olan öğretmenlerin ve göçmen ve mülteci öğrencilerinin kendilerinin konuyla ilgili görüş ve düşüncelerinin yer aldığı az sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bu durum da önemli bir eksiklik hissedilmektedir. Bu araştırmanın amacı okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının ve okulda veya okul dışında yapılan sosyal etkinlik faaliyetlerinin göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik Türkçe öğretiminde olumlu bir etkisinin olup olmadığını tespit etmektir.

Bu temel amaç bağlamında aşağıdaki sorulara da cevap bulunmaya çalışılmıştır:

1) Okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının ve okulda veya okul dışında yapılan sosyal etkinlik faaliyetlerinin göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik Türkçe öğretiminde olumlu bir etkisi var mıdır?

2) Okul öğretmenleri, göçmen ve mülteci öğrencilerinin Türkçeyi öğrenmedeki yetersizliklerini neye bağlamaktadır?

3) Öğretmenlerin göçmen ve mülteci öğrencilerin eğitim- öğretimi ile ilgili oluşan problemlere yönelik görüş ve düşünceleri nelerdir?

4) Okul öğretmenleri, göçmen ve mülteci öğrencilerinin okula uyumunun zor olmasının sebeplerini nasıl açıklamaktadır?

5) Devlet okullarında eğitim- öğretim gören yabancı ve mülteci öğrenciler okula zor uyum sağlamalarını nasıl açıklamaktadırlar?

6) Göçmen ve mülteci öğrencilerin hem okula uyumu hem topluma uyumu için yapılan oryantasyon ve sosyal etkinlik çalışmaları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma mülteci ve göçmen öğrencileri olan öğretmenlerin, göçmen ve mülteci öğrencilerinin okula adapte olma süreci ile ilgili görüş ve düşüncelerini gösterecektir. Yine göçmen ve mülteci öğrenciler, okula uyumda neden zorlandıkları sorusuna kendileri de cevap verebilecektir. Araştırmada öğretmenlerin, göçmen ve mülteci öğrencilerin okula uyumundaki etkilerini göstermesi bakımından da önemlidir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin görüş ve düşünceleri, eğitim- öğretim planlanması doğrultusunda okul idaresinin de belirleyeceği yollar hususunda fikir sunacak, onların bakış açısını etkileyecektir. Okuldaki eğitim-öğretim ortamının daha iyi olmasına, göçmen ve mülteci öğrencilerin ders başarılarının artmasına, Türkçe dil gelişimlerinin ilerlemesine, okula devamlarının artmasında ve yaşadıkları toplum ile okullarına uyum sağlamasına katkı da bulunacaktır. Okul oryantasyon çalışmaları ve sosyal etkinliklere katılan mülteci ve göçmen öğrencilerin okula uyum sağladıklarını ve bu uyum sonucu Türkçe öğreniminin de hızlandığı görülecektir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

1-Araştırmaya katılan öğretmenlerimizin ve öğrencilerimizin görüşme formunda bulunan sorulara verdikleri cevapların tarafsız ve doğru olduğu göz önünde bulundurulmuştur.

2- Araştırmaya katılan öğretmenlerin ve mülteci- göçmen öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorulara samimiyetle yanıtladığı farz edilmiştir.

3- Araştırmaya katılan okullarda göçmen ve mülteci öğrenciler eğitim görmektedirler ve bu okullar öğrencilerin durumları hakkında gerekli bilgiye vakıftır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, 2019-2020 eğitim- öğretim yılında Düzce ilinde mülteci, göçmen ve Türk öğrencilerin beraber eğitim gördüğü iki tane devlet okulunda görev yapan öğretmenler ve bu okullarda öğrenim gören göçmen ve mülteci öğrencilerin görüşleri ile sınırlı olacaktır.

2. Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırmada toplanan veriler, veri toplama araçlarından biri olan görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmadan önce konu ile alakalı alanyazın taranıp incelenmiştir. Görüşme formu hazırlanırken alanına vakıf öğretim görevlilerin görüşleri alınmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırma, 2019-2020 eğitim- öğretim yılında Düzce ilinde mülteci, göçmen ve Türk öğrencilerin beraber eğitim gördüğü iki tane devlet okulunda görev yapan öğretmenler ve bu okullarda öğrenim gören göçmen ve mülteci öğrencileri kapsamaktadır. Bu eğitim kurumlarında görev yapan ve sınıflarında göçmen veya mülteci öğrenci bulunan 6 öğretmen ile yine bu okullarda eğitim – öğretim gören 9 mülteci ve 3 göçmen öğrenci ile görüşülmüştür. Görüşme yapılan kişiler kota örneklem seçme tekniği ile seçilmiştir. Öğretmenlerin çalışma yılı ve öğrenim durumu şu şekildedir:

Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü

Tablo 1.

Öğretmenlerin Çalışma Yılı ve Öğrenim Durumu

Grup Kodu	Çalışma Yılı	Öğrenim Durumu
Ö 1	4	Lisansüstü
Ö 2	15	lisans
Ö 3	7	Lisans
Ö 4	3	Lisans
Ö 5	10	Lisans
Ö 6	6	Lisansüstü

Mülteci öğrencilerin sınıf kademesi ve okulda öğrenim gördükleri süre şu şekildedir:

Tablo 2.

Mülteci Öğrencilerin Sınıf Kademesi ve Okulda Öğrenim Gördükleri Süre

Grup Kodu	Sınıf Kademesi	Okuldaki Süreleri
MÖ 1	9	1
MÖ 2	9	1
NÖ 3	10	2
MÖ 4	9	1
MÖ 5	11	3
MÖ 6	9	1
MÖ 7	9	1
MÖ 8	10	2

MÖ 9	10	2

Göçmen öğrencilerin sınıf kademesi ve okulda öğrenim gördükleri süre şu şekildedir:

Tablo 3.

Göçmen Öğrencilerin Sınıf Kademesi Ve Okulda Kaç Yıldır Öğrenim Gördükleri Süre

Grup Kodu	Sınıf Kademesi	Okuldaki Süreleri
GÖ 1	9	1
GÖ 2	10	2
GÖ 3	10	2

2.3. Verileri Toplama Araç ve Teknikleri

Yapılan araştırmada toplanan veriler, veri toplama araçlarından biri olan görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmadan önce konu ile alakalı alanyazın taranıp incelenmiştir. Görüşme formu öğretmen ve mülteci ile göçmen öğrencilere farklı farklı uygulanacağı için iki ayrı görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu hazırlanırken alanına vakıf öğretim görevlilerin görüşleri alınmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Mülteci ve göçmen öğrenciler ve öğretmenler ile görüşme yapılacağı için öncelikle öğretmenlerin çalıştığı ve öğrencilerin eğitim- öğretim gördüğü okulların idaresinden görüşme için izin alınmıştır. Daha sonra öğretmenlerin kendi belirledikleri, ders programlarında boşluk olduğu vakitlerde öğretmenler odasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle ise kendilerinin belirlediği günlerde öğle aralarında ve ders bitimlerinde ailelerine de haber verilerek okul kütüphanesinde görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin yapıldığı yerlerin katılımcılar tarafından belirlenmesine, ortamın ise sessiz, sakin ve kendilerini rahat hissettikleri bir ortam olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılar tamamen gönüllülük ilkesine göre hareket etmişlerdir. Görüşmeler sırasında katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmış ve notlar tutulmuştur.

2.5. Verilerin Analizi

Görüşme yöntemi kullanılarak elde edilen veriler betimsel çözümleme tekniği ile çözümlenmiştir. Betimsel çözümlemede araştırmacılar genel olarak araştırmaya katılanların söylediklerini, ifade ettiklerini herhangi bir katkı sağlamadan, direkt olarak alırlar. Araştırmacının amacı araştırdığı durumu ya da olguyu, gerçekte olduğu gibi ortaya koyabilmektir. Araştırmacı bundan dolayı katılımcıların söylediklerini uzun uzun aktarır.

Analiz sırasında okuyucuya kolaylık sağlamak amacıyla birtakım kodlamalar (MÖ1, MÖ2, GÖ1, GÖ3...) yapılmıştır. Araştırmada, katılımcılarla yapılan görüşmelerde üstünde durulan konu başlıkları ile alakalı dört tema oluşturulmuştur. Araştırmanın tartışma kısmında, konu ile ilgili yapılan çalışmalarla araştırma desteklenmiştir.

Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü

3. Bulgular ve Yorum

Mülteci ve göçmen öğrenciler ile öğretmenlerinin görüşlerinin analiz edilmesi sonucunda, mülteci ve göçmen öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde en çok karşılaştıkları sorunlar, okula ve çevreye uyum problemi, arkadaş- öğretmen ilişkileri ve okuldaki oryantasyon çalışmaları ile sosyal etkinlikler olmak üzere dört ana tema oluşturulmuştur.

3.1. Mülteci ve Göçmen Öğrencilerin Türkçe Öğrenme Sürecinde En Çok Karşılaştıkları Sorunlar

Mülteci ve göçmen öğrencilere sorulan “Türkçe öğrenme sürecinde en çok zorlandığınız konular nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtları şu şekilde sıralayabiliriz: Dil becerileri, okuma, dinleme, yazma, konuşma, telaffuz, dil bilgisi, kelime hazinesi, eğitim süreci, öğretmen, içerik, ders süresi, kaynakların yetersizliği, bireysel özellikler, anadilini daha sık kullanmaları, özgüven eksikliği.

Şekil 1. Mülteci ve Göçmen Öğrencilerin Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Benzer Sorunlar

Ancak bunlar içerisinde tüm öğrenciler tarafından daha çok tekrar edilen cevaplar şunlar olmuştur: Konuşma, özgüven eksikliği, anadilini daha sık kullanmaları. Göçmen ve mülteci öğrenciler, yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken tüm sorunların çevre kaynaklı olmayıp bazı sorunların da kendilerinden dolayı oluştuğuna vurgu yapmışlardır. Türkçe konuşurken hata yapmaktan çok korktuklarını ve hata yaptıklarında arkadaşları ve öğretmenleri tarafından dalga geçilme korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan Türkçe konuşan göçmen ve mülteci öğrenciler, Türkçe bir sözcüğü veya kavramı yanlış söylediklerinde Türk arkadaşlarının gülerken tepki verdiklerini ve yanlışlarını düzeltmek için yardımcı olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca göçmen ve mülteci öğrenciler bu yüzden Türk arkadaşları ile konuşmaktan uzak durmuş, sınıftaki ya da okuldaki kendi anadilleri ile konuşan arkadaşları ile iletişim kurmaya devam etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, göçmen ve mülteci öğrencilerin Türkçenin cümle yapısının onların kendi dillerinin cümle yapısına göre değişik olmasından ötürü problemler yaşadıklarını söylemektedir. Buna çözümü önerisi olarak Türk öğrencilerle arkadaşlıklar kurma fikrini vermiştir. Öğretmenler, mülteci ve göçmen öğrencilerin derslerde

anlamadıkları kelimelerde veya cümlelerde Türk arkadaşlarından yardım almaları gerektiğine vurgu yapmışlardır. Sınıfta aynı ana dilde konuşan birden fazla göçmen ve mülteci öğrenci olduğunda bu öğrencilerin yan yana oturarak anadillerinde konuştuklarını ifade etmişlerdir. Bunun için de sınıflarda oturma düzeninde mutlaka göçmen ve mülteci öğrencilerin yanında bir Türk öğrenci oturarak onlara yardım etmesini istediklerini söylemişlerdir.

3.2. Okula uyum sorunu

Katılımcıların okula ve içinde yaşadıkları topluma uyum problemlerinin sebeplerini şöyle açıklamaktadır: Türkçeyi tam konuşamama, yaşadıkları ülkenin alfabesinin kendi anadillerinin alfabesinde farklı olması, kendi kültürleri ile yaşadıkları ülkenin kültürlerinin farklı olması.

Öğretmenler, göçmen ve mülteci öğrencilerin sınıf denkleğinin tam olarak yapılamamasından yakınmışlardır. Denklileri tam olmayan sınıflarda eğitim gördükleri için öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri buldukları sınıfa uygun olmamaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin bu yüzden başarı gösteremediğini düşünmektedir. Ayrıca öğrencilerin sınıfla ve sınıf arkadaşları ile de uyum problemi yaşadıklarını da söylemektedir.

Öğretmenler, göçmen ve mülteci öğrencilerin resmi okula başlamadan önce mutlaka içinde buldukları topluma adapte olabilmeleri için çeşitli oryantasyon etkinliklerine dahil olmaları gerektiğine vurgu yapmışlardır. Ayrıca bir resmi eğitim- öğretim kurumuna başlamadan önce bir hazırlık eğitiminden geçip hazırbulunuşluk seviyelerinin öğrenilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Türkçeyi bir resmi eğitim- öğretim kurumuna başlamadan önce öğrenmelerinin onların akademik başarısına büyük ölçüde katkıda bulunacağını söylemişlerdir. Öğretmenler mülteci ve göçmen öğrencilere nasıl davranacakları konusunda belli bir bakış açısına sahip olmadıklarını belirtmişler. Hem öğretmenlerin hem de mülteci ve göçmen öğrencilerin velilerinin bir hizmet içi eğitime gerek duyduklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler, mülteci ve göçmen öğrencilerin sosyalleşmesini; toplumdaki diğer bireylerin inançlarını, davranışlarını ve değerlerini benimsedikleri ve yaşadıkları toplumun üyesi oldukları bir süreç olarak görmektedirler. Bu yüzden mülteci ve göçmen öğrencilerin okula uyumu için bu süreçten geçmelerine vurgu yapmaktadırlar. Öğretmenlerin de öğrencilerin bu süreçlerini kolaylaştırmak adına onları kendilerini topluluk üyesi olarak hissedebilecekleri sosyal aktiviteler içine dahil etmeleri gerektiğini söylemektedirler.

3.3. Arkadaş- öğretmen ilişkileri

Arkadaşlar ve öğretmenlerle ilişkiler konusunda hem öğrencilere hem de öğretmenlere sorulan sorunun cevabı aynı olmuştur: iletişim eksikliği. Bu iletişim sorunun temel nedeni ise pek tabii mülteci ve göçmen öğrencilerin Türkçeyi tam anlamıyla konuşamamalarıdır. Bir de bu iletişim sorununun oluşmasında öğrencilerin Türk arkadaşları tarafından önemsenmediklerini, ayrımcılığa maruz kaldıklarını hissetmeleri gibi psikolojik sebepler vardır.

Öğretmenlerin mülteci ve göçmen öğrencilerin eğitimi ile ilgili görüşleri şu şekildedir: Okullar göçmen ve mülteci öğrencilerin eğitimi için hazır değildir. Öğretmenlere göçmen ve mülteci çocukların eğitimi konusunda hiçbir hizmet içi eğitim ya da rehberlik yapılmamıştır. Göçmen ve mülteci çocukların eğitiminde görev alacak öğretmenler hizmet içi eğitimler ve ilgili alanda yapılacak seminerler ile desteklenmelidir.

Öğretmenler, göçmen ve mülteci öğrencilerin sınıf denkleğinin tam olarak yapılamamasından dolayı hazırbulunuşluk düzeylerine uygun sınıflarda olmadıklarını söylemişlerdir. Hazırbulunuşluk düzeylerine uygun sınıflarda olmayan göçmen ve mülteci öğrenciler iletişim problemleri yaşamakta ve aynı zamanda akranlarından da ayrı düşmektedir. Akranlarından ayrı düşen öğrencilerin dil gelişimleri de yavaşlamaktadır.

Öğretmenlere yöneltilen “Okulunuzda eğitim- öğretim faaliyetlerine katılan göçmen ve mülteci öğrencilerin en çok karşılaştıkları problemler nelerdir?” sorusuna cevapları mülteci ve göçmen öğrencilerin Türkçeyi tam anlamıyla bilemedikleri için eğitim- öğretim faaliyetlerinin dışında kaldıkları olmuştur. Araştırmada öğretmen katılımcılar mülteci ve göçmen öğrencilerin Türkçe konuşma becerisinin zayıf olmasından dolayı problemler yaşadıklarını, bunun çözümü için ise Türk öğrencilerle arkadaşlıklar kurma fikirlerinden bahsetmişlerdir.

Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü

3.4. Okuldaki oryantasyon çalışmaları ile sosyal etkinlikler

Öğretmenler, mülteci ve göçmen öğrencilerin okullarda, ders dışı zamanlarda Türkçe dizi ya da film izleme, kitap okuma günleri gibi etkinliklerin ve Türkçeyi kullanabilecekleri ortamların oluşturulabilmesi için çeşitli sosyal aktivitelerin düzenlendiğini ve bu sayede ilgili öğrencilerin hem okula uyumunun kolaylaştığını hem de Türkçe dil gelişimlerinin ilerlediğini vurgulamışlardır.

Araştırmada mülteci ve göçmen öğrencilerden bazıları, kendi dilleri olan Arapçanın yazımının Türkçe gibi soldan sağa değil de sağdan sola olduğuna, bu farklılığın da onların Türkçeyi yazmada zorluk yaşamalarına sebep olduğuna vurgu yapmışlardır. Bu problemi çözmeleri için öğretmenleri onlara sık sık Türkçe yazı yazmaları gerektiğini söylemiştir. Bazı öğrenciler, öğretmenlerinin düzenlediği “mektup yazma etkinliği” ne katılarak Türkçe yazı yazma becerilerini geliştirdiklerini söylemişlerdir.

Mülteci ve göçmen öğrenciler; Türkçeyi normal hızında konuşamadıklarını, Türkçe konuşmanın oldukça zor olduğunu ve Türk arkadaşlarının konuşmalarının çok hızlı olduğunu söylemişlerdir. Bazı öğrenciler, öğretmenleri tarafından “pantomim” etkinliğine katıldıklarını söylemişlerdir. Bu etkinlikte Türk, mülteci ve göçmen öğrenciler birlikte yer almışlardır. Türk öğrenciler pantomim etkinliği ile konuşmadan iletişim kurmanın zorluğunu anlayarak mülteci ve göçmen arkadaşlarının durumuna empati kurmuşlar ve bu etkinlikten sonra onlara daha çok yardımcı olmaya, onlarla daha yavaş konuşmaya karar vermişlerdir. Mülteci ve göçmen öğrenciler ise bu etkinlik sayesinde Türk arkadaş edinerek onlarla daha çok Türkçe konuşmaya başladıklarını söylemişlerdir.

4. Tartışma

Araştırmamızda bazı katılımcılar, kendi anadilleri olan Arapçanın Türkçe gibi soldan sağa değil de sağdan sola yazıldığını ve bu farklılığında onları Türkçe yazarken yavaşlattığını söylemişlerdir. Öğretmenleri de sık sık yazma etkinliği, mektup yazma etkinliği, deneme yazma etkinliği vs. yaparak bu sorunlarını çözmeye çalışmıştır. Ahmet Akkaya ve Mesut Gün, “Araplara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar: Ürdün örneği” isimli çalışmalarında alfabe farklılığının Türkçe okumada da bir sorun teşkil ettiğini söylemişlerdir (Akkaya ve Gün, 2016: 9-18). Metin Demirci’ nin “B1 Seviyesinde Türkçe Öğrenen Suriyeli Öğrencilerin Sesli Okuma Becerisiyle İlgili Tespitler” adlı çalışmasında farklı dillerdeki ses farklılıklarının ve alfabelerdeki birbirine yakın seslerin tek harfle gösterilmesi gibi durumların ve metinlerin yazılış yönünün de okumayı olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Demirci, 2015: 333-358). Bu bulgular, araştırmada bulunan bulgularla örtüşmektedir. Araştırmamıza katılan öğretmenler, öğrencilerin daha sık yazı yazmaları için çeşitli etkinlikler düzenlediklerini ifade etmişlerdir.

Göçmen ve mülteci öğrenciler Türkçeyi çok yavaş konuştuklarını, Türkçe konuşurken zorlandıklarını ve Türk arkadaşlarının konuşmalarının çok hızlı olduğundan onları hemen anlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunu, Türk dizi veya film izleyerek, Türkçe müzik dinleyerek, Öğretmenlerinin düzenlediği drama etkinliklerine katılarak, Türklerle daha fazla konuşarak ve Türk arkadaş edinerek çözüme kavuşturacaklarını söylemişlerdir. Serdar Derman’ ın “Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğreniminde karşılaştıkları sorunlar” adlı araştırmasında, Türkiye’de eğitim-öğretim görmekte olan yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’ye adaptasyon süreçleriyle ilgili görüşlerinde öğrencilerin çoğunluğunun Türk televizyonlarını dil öğrenmede ve kültürü tanımada etkin bir araç olarak gördüklerini belirtmiştir (Derman, 2010: 227-247). Araştırmamıza katılan öğretmenlerimiz de göçmen ve mülteci öğrencilerin dil öğrenimini geliştirmek için okul dışı saatlerde ilgi duydukları konularda Türkçe dizi veya film izleme etkinlikleri düzenlediklerini söylemişlerdir. Onur Er, Nurşat Bıçer ve Kürşad Çağrı Bozkırlı’ nın “Yabancılara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi” adlı araştırmalarında film ve müziklerin Türkçe öğretiminde kullanılması yabancıların Türkçeye karşı tutumlarını olumlu yönde etkileyeceği sonucuna ulaşmışlardır (Er vd., 2012: 2). Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Kerim Ünal, Serdarhan Musa Taşkaya ve Gökhan Ersoy’ un yaptıkları “Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmalarında Suriyeli göçmenlerin Türkçeyi okul ortamında nerelerde kullanıldığına dair verilerinde öğrencilerin Türkçeyi okulda, sınıfta en fazla kullanırken en az da kantinde kullandıkları tespit edilmiştir (Ünal vd., 2018:134- 149). Bu da gösteriyor ki sınıfta mecburiyetten konuşan göçmen ve mülteci öğrenciler ders dışı faaliyetlerinde yalnız kalmakta ve Türkçe konuşacak arkadaş bulamamaktadır. Bu yüzden araştırmamıza katılan öğretmenlerimiz, göçmen ve mülteci öğrenciler ile Türk öğrencilerin kaynaşması, iletişimlerin artması için okul içi ve okul dışı sosyal etkinlikler düzenlemektedirler.

Ayşe Müge Atlıhan tarafından yapılan “Göçmen Öğrencilerin Okul Örgütüne Uyumunda Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Rollerini” adlı çalışmada öğretmenlerin, göçmen ve mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik görüşleri araştırmamıza katılan öğretmenleri görüşleri ile eşleşmektedir. Öğretmenler, göçmen ve mülteci çocukların okula başlamadan önce dil ve uyum açısından bir hazırlık eğitiminden geçmeleri, Türkçeyi okula başlamadan önce öğrenmeleri gerektiği, göçmen ailelerin eğitim konusunda eğitim almaları ve öğretmenlerin göçmen eğitimine yönelik bir hizmet içi eğitime ihtiyaç duymaları konularında hemfikirdirler (Atlıhan, 2019: 148).

Ali Fuat Ersoy ve Nilay Turan’ ın “Sığınmacı ve Göçmen Öğrencilerde Sosyal Dışlanma Ve Çeteleşme” adlı araştırmalarında öğrencilerin okullarında karşılaştıkları ayrımcılık ve sosyal dışlanma ya da gruplaşma durumlarına bakıldığında mülteci ve göçmen öğrencilerin arkadaşları tarafından önyargı ile karşılandıkları sonucuna varılmıştır. Bu durum yüzünden mülteci ve göçmen öğrencilerin, devamsızlık yaptığı, akademik başarıya duyarsız olduğu görülmüştür. Türkçe dil gelişimlerinin de geriye gittiği görülmüştür. Aynı çalışmada sığınmacı ve göçmen öğrencilere hayal ettikleri okul ortamı ve hayal ettikleri hayatlar üzerinden sorunlar tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda çocukların söylemlerinden biri şu şekilde olmuştur: Okulu ve kuralları tanıtan birileri olsun isterdim (Ersoy ve Turan, 2019: 828-840). Bu araştırma da bulgularımızla örtüşmektedir. Öğrenci ilk başta okula uyum sağlamak istemektedir.

5. Sonuç

Göçmen ve mülteci öğrencilere Türkçe öğretiminde okulda yapılan oryantasyon çalışmalarının rolü adlı çalışmamız için Düzce’ de resmi kurumlarda (Düzce ili merkez ilçesindeki tüm Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri) görev yapan ve sınıflarında göçmen ve mülteci öğrenci bulunan 6 öğretmen ile yine bu okullarda eğitim gören 9 mülteci ve 3 göçmen öğrenci ile görüşülmüştür. Bu çalışmada yapılan görüşmelere dayalı olarak elde edilen verilerden aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmamıza katılan katılımcıların Türkçe öğrenirken hem kadın öğrencilerin hem de erkek öğrencilerin en fazla konuşma becerisinde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerden bazıları güzel konuşamadıkları için arkadaşları tarafından dalga geçilecekleri korkusuyla onlarla iletişime geçmekten çekinmişlerdir. Sınıfta en az iletişim ile eğitim görmeleri de onların özgüvenlerini etkilemiştir. Bu yüzden Türk öğrencilerle arkadaşlık kurmaktan uzak durmuş, kendi anadilinde konuşan arkadaşlarıyla arkadaşlık yapmaya ve anadillerinde konuşmaya devam etmiştir.

Mülteci ve göçmen öğrenciler, Türkçe konuşma becerilerini ilerletmek için Türkçe konuşabilecek Türk arkadaşlarının olmadığını ve Türk arkadaş edinilmesinin onların Türkçelerini geliştireceği görüşündedirler. Öğretmenlerin görüşü de aynı yöndedir. Bu yüzden öğretmenler Türk öğrenciler ile göçmen ve mülteci öğrencileri kaynaştırmak adına sık sık sosyal etkinlik yaptıklarından bahsetmişler ve olumlu sonuç aldıklarını belirtmişlerdir. Bu etkinlikler mülteci ve göçmen öğrencilerin hem okula daha çabuk uyum sağlamasını hem de bu etkinlikler sayesinde Türk arkadaş edinmelerini sağlamıştır. Okula uyum sağlayan ve Türkçe konuşabilecekleri, Türkçe konusunda onlara yardım edebilecek Türk arkadaşları olan göçmen ve mülteci öğrenciler Türkçe konuşmada daha istekli ve daha başarılı olmuşlardır.

Sonuç olarak göçmen ve mülteci öğrencilerin eğitim- öğretimi ve topluma uyumu için atılacak adımlar hem toplum düzeni için hem de eğitim- öğretim hayatımızın geleceği için yararlı olacaktır. Çalışmamızda katılımcı öğretmenler, göçmen ve mülteci öğrencilerin okula devam durumlarının sürekli olması gerektiğini, Türk ve mülteci- göçmen öğrencilerin sosyalleşerek, gruplaşmadan toplum yapısına ve okul kültürüne adapte olmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu uyum için gerekli okul oryantasyon çalışmalarında ve sosyal etkinlik faaliyetlerinde mülteci ve göçmen öğrencilere de yer vererek onların okula, yaşadıkları ülkeye az da olsa uyum sağlamaları amaçlanmıştır.

6. Öneri

- ✓ Okullarımızın her kademesi göçmen ya da mülteci öğrencilerin eğitimi için hazır değildir. Öğretmenlere de göçmen ve mülteci öğrencilere verecekleri eğitim ile ilgili herhangi bir rehberlik yapılmamıştır. Kültürlerarası eğitim- öğretime faaliyetlerine yönelik olarak vatandaşlık, insan hakları, göçmenlere karşı ayrımcılık gibi alt başlıklarda da hiçbir bilgilendirme yapılmamıştır. Öğretmenler mülteci ve göçmen öğrencilerin eğitimi konusunda hizmet içi eğitimler ile desteklenmelidir.
- ✓ Göçmen ve mülteci öğrencilerin okula devamlı gelip gelmedikleri takip edilmelidir.
- ✓ Göçmen ve mülteci öğrenciler ile diğer öğrenciler arasında (özellikle Türk öğrenciler) iletişim sorunlarını gidermek amacıyla sosyal etkinlikler planlanmalıdır ve bu etkinliklerin takibi yapılmalıdır.

Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü

- ✓ Göçmen ve mülteci öğrenciler sosyal alanda sevdikleri, başarılı olabilecekleri, ilgi duydukları kurslara teşvik edilmelidir. Bunun sonucunda toplumda, okulda, arkadaşları arasında kendilerini ifade edecekleri fırsatlar oluşturulup olumlu, pozitif iletişim kanalları oluşturulmalıdır.
- ✓ Göçmen ve mülteci öğrencilerin uyum sorunlarının çözümü için diğer öğrenciler ile birlikte yapabilecekleri, onları birbirleri ile kaynaştırabilecek ders içi veya ders dışı etkinlikler düzenlenmelidir ve bu etkinliklerin mutlaka takibi yapılmaktadır.
- ✓ Göçmen sorunu hakkında öğretmenler bilgilendirilmeli, konuya duyarlılıklarının artırılması sağlanmalıdır.
- ✓ Göçmen ve mülteci öğrencilerin derslerine giren branş ve meslek öğretmenleri okul idaresinin düzenleyeceği toplantılarla göçmen ve mülteci öğrenciler hakkında bilgi sahibi olmalılar. Bu sayede öğretmenler de bu öğrenciler ile ilgili alacakları kararlarda bu bilgileri göz önünde bulundurlar.
- ✓ Göçmen ve mülteci öğrencilerin Türkçeyi konuşamama sorunlarına yönelik olarak akran desteğinden yararlanılmalıdır. Öğretmenler, bu öğrencileri onların mutlaka yararlanabileceği bir akranı ile iletişim halinde kalmalarını sağlamalıdır.

Akkaya, A. ve Gün, M. (2016). Araplara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Ürdün Örneği, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 11/19, s. 9-18.

Akkaya, A. (2013). Suriyeli mültecilerin Türkçe algıları. *Ekev Akademi Dergisi*, 56(56), 179-190.

Atlıhan, Ayşe Müge (2019), Göçmen Öğrencilerin Okul Örgütüne Uyumunda Öğretmen Ve Okul Yöneticilerinin Rollerini, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Projesi

Avcı, Y. E., Koçoğlu, E. ve Ekici, Ö. (2013). Göçün Eğitim ve Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri (Diyarbakır Örneği). *International Journal of Social Science (JASS)*, 6 (2), 91-105.

Balkar, B., Şahin, S. ve Babahan, N. I. (2016). Geçici eğitim merkezlerinde (GEM) görev yapan Suriyeli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(6), 1290-1310.

Barın, E. (2008). Yabancılara Türkçenin öğretiminde motivasyonun önemi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 135-143.

Bahar, H , Yılmaz, O . (2018). Ahıska, Göç ve Eğitim. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6 (2), 238-257. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/enad/issue/38696/450181>

Balkar, B., Şahin, S. ve Işıklı-Babahan, N. (2016). Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) Görev Yapan Suriyeli Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(6), 1290-1310

Başar, M., Akan, D., & Çiftçi, M. (2018). Mülteci Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Öğrenme Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar. *Kastamonu Education Journal*, 26(5), 1571-1578. doi:10.24106/kefdergi.427432

Bozan, İ , Kaştan, Y . (2018). Göç Yaşamış Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri: Bir Durum Çalışması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (10), 225-248. DOI: 10.20860/ijoses.447898

Candaş Karababa, Z. C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 42 (2). 265-277.

Coşkun, İ. & Emin, M.N. (2018). Türkiye’de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri (Politika Notu No.2018/03). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.

Demirci, M. (2015). B1 Seviyesinde Türkçe Öğrenen Suriyeli Öğrencilerin Sesli Okuma Becerisiyle İlgili Tespitler. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 333-358.

Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü

Derman, S. (2010). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğreniminde karşılaştıkları sorunlar, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, 227-247.

Er, O., Biçer, N. ve Bozkırlı, K. Ç. (2012). Yabancılara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2).

Erden, G., Gökçe, G. (2009). Savaş Yaşantılarının Ardından Çocuk ve Ergenlerde Gözlenen Travma Tepkileri ve Psiko-Sosyal Yardım Önerileri *Türk Psikoloji Yazıları* 12 (24) 1-13

Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.

İstanbul Bilgi Üniversitesi.(2015). *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu politika ve uygulama önerileri*. <http://www.cocukcalismalari.org/wpcontent/uploads/2015/09/Suriyeli-Çocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf>

Lordoğlu, K. (2015). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç ve işgücü piyasalarına bazı yansımalar. *Çalışma ve Toplum*. 44, 29-44.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2014). *Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri*.http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html internet adresinden alınmıştır. Erişim: 15 Kasım 2017.

Okur, A. (2013). *İlk okuma ve yazma öğretimi. Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem akademi yayıncılık.

Özbay, M. ve Melanhoğlu, A. G. D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1).

Özdemir, Ç. (2016). Sivas İlinde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul İklimine Etkisine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi: Sivas.

Sakız, H. (2016). Göçmen Çocuklar ve Okul Kültürleri: Bir Bütünleştirme Önerisi. *Göç Dergisi*, 3(1), 65- 81.

Sağlam, H. İ. ve İlksen Kanbur, N. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.

Şeker, B. D., Sirkeci, İ. ve Yüceşahin, M. M. (drl.) (2015). *Göç ve uyum* (Turkish migration series). London, UK: Transnational Press London

Döndü Nur TEMİZ

Şimşir, Z. Ve Dilmaç, B. (2018) Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Okullarda Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri Elementary Education Online, 2018; 17(2): pp. 1116-1134 İlköğretim Online, 2018; 17(2): s.1116-1134.

Talas, M. (2005). Tarihi Süreçte Türk Beslenme Kültürü ve Mehmet Eröz'e Göre Türk Yemekleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 273-283.

Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.

Ünal, K., Taşkaya, S. M. ve Ersoy, G. (2018). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 134-149.

Yalçın (2017) İstanbul'da Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitime Katılımları Bağlamında Uyum ve Kültürleşme Süreçleri, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Küresel Şehirler ve İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.